

Sobre l'origen de l'ictiònim *revalla* 'morralla'

No és la primera vegada que entro en contacte científic amb aquesta terra catalano-septentrional: arran de l'elaboració de l'*Atlas lingüístic del domini català*, vaig dur a terme dotze enquestes en l'àrea rossellonesa, una d'elles concretament a Cerret (1971), on vaig aprendre molt del vostre antic i bell parlar; m'he ocupat del dialecte arran de diversos col·loquis: sobre els occitanismes al d'Andorra (Veny, 1979) i al de Lleida (Veny, 2014a); he estudiat els castellanismes del rossellonès (homenatge a Séguy (Veny, 1979)) i també el català mesturat de rossellonesismes i occitanismes en l'obra del metge Girauld (segle XVI) (homenatge a Allières (Veny, 2002a)); he redactat pròlegs a obres d'autors de la Catalunya del Nord (a Camps i Botet, per al seu diccionari francès-català, 2007, i a Escudero i Cailà, per la seva onomàstica de Tellet, 2014); i recentment m'he sentit atret per ictiònims septentrionals: *botarell* 'gobi', *gascó* 'sorell', *arceli* 'cloïssa', etc. (Veny, 2014b); *metge* 'veta, cinta', *Cepola rubescens* (Veny, 2016).¹

Em proposo avui entretenir-vos sobre el possible origen d'un ictiònim col·lectiu, *revalla* 'morralla', que ocupa una àrea modesta, sobretot septentrional. M'agrada girar la meua mirada lingüística cap a noms humils, a voltes poc coneguts, d'àrea restringida o privativa de grups professionals. Amb els germans Grimm, sento, amb el meu amic Sebastià Cardell, «devoció per les coses petites» (*Andacht für Kleinem*).

1. Em plau expressar el meu agraïment a Joan Soler, Aina Rusca, Antoni Corcoll i Josep i Adeli-na Comas, per diversos ajuts; a José Enrique Gargallo, per l'amable revisió del text.

DESCRIPCIONS

a) *Sentit collectiu*

«*Raballa*: molls, lluernes, refet, peona, borratxo, xuriguers, jurioles, malar-mat, panegal, rata, aranyes, escorpores o polles, pelayes, pagells, bogaravell, pagres, serrans, xucles, jerrets, boga, galls, etc.» (Gibert, 1913, p. 6)

«*Pelut* (part del): pelut d'escata, caps sechs o claus, pixotes vermelles, y'l peix petit de tota mena» (Gibert, 1913, p. 6)

«*Raballa* (Tarragona): peixos menuts de diferents castes pescats al bou» (Aguiló Dicc., 1915-1931)

«*Raballa*: peix menut de diferents classes, pescat al bou (Tarragona)» (Griera, 1935-1947)

«*Raballa*: barreja de peix menut de diferents castes (Rosselló, Empordà, Tarragona) [...]» (DCVB, 1959)

«*Pei raballer*: revalla, peix petit que no es comercialitza» (informació de J. L. Valls, de Perpinyà)

«*Raballa*: menu poisson à frire (barreja de peix menut)» (Botet, 1997, i reproduït a Camps i Botet, 2013; vg. *pei raballer*, Perpinyà)

«*Raballa*: vg. *morralla*.» «*Morralla*: sin. compl. *raballa*. Conjunt de peix menut de diferents classes, generalment amb poc valor comercial» (DP, 2011)

«*Revalla*: peix petit i de poc valor (cintes, capellans, etc. per fer sopa); «*morralla*: part que es quedava cada pescador (cintes, escorpes, pelaies, rogerets, gambes, etc.)» (informació de Josep i Adelina Comas, de diversos pescadors, Roses, juliol de 2015)

«*Revalla*: peix petit, de l'arrastre (llucet, maireta), però sempre molt petit» (l'Escala; informació de Salvador Feliu Sala, mestre d'aixa, per mitjà d'Antoni Corcoll, juliol de 2015)

«La *reballa* és una part del peix que es captura i que es cobra cada dia, un cop ha acabat la subhasta de totes les unitats, i a la confraria mateix, i que té com a funció facilitar diners en efectiu per a les despeses diàries tant de la tripulació com de l'embarcació —compra d'esquers, gel, lloguer de cubetes, etc.» (p. 227); «tipus de repartiment de peix que es fa cada dia» (p. 227); «la quantitat i el tipus d'espècies que formen la *reballa* estan determinats per unes normes que estableixen que no més pot considerar-se com a tal aquella part de la captura composta per les espècies de valor comercial més petit i que no superen el vint per cent del pes total del peix pescat» (p. 227); «El nombre de parts que es fan és igual al nombre de membres que integren la tripulació més una; aquesta última es reserva per a l'embarcació, en concepte de despeses menors de manteniment» (p. 228) (Alegret, 1987).

b) Totum pro parte

«Al refetó petit o refetonet se li dóna el nom de: pelut, capsech, clau (Tarragona); clavilló (Costa de Llevant, Goles de l'Ebre)» (Gibert, 1913, p. 34; vg. *revalla* del paràgraf següent)

«*Revalla* (Sant Feliu de Guíxols) (*Trigla gurnardus* Linn. V. *Pelut*).» «*Pelut*. [...] (Tarragona, Barcelona, Pineda, Blanes, Sant Feliu de Guíxols) (*Trigla gurnardus* Linn.): peix petit vermellenc. És peix d'escata, molt semblant a la peona. Té dos additaments llargaruts sota les ganyes que, tal vegada, hagin donat origen al seu nom. Sinònims: *refet*, *refetó* (Tarragona), *lluerna*, *biret* (Barcelona)» (Giera, 1923, p. 68 i 64)

«*Revalla*: pelut.» «*Pelut*. Peix petit, vermellenc. És peix d'escata, molt semblant a la peona. Té dos additaments llargaruts sota les ganyes que, tal vegada, hagin donat origen al seu nom» (Canyameres, 1983, p. 243 i 241-242)

«*Peluda raballa*: *Monochirus hispidus* [cast.] 'soldado'.» (Ayza, 1981, p. 88)

«*Revalla*: classe de clavellada» (pescadora de Roses, informació de Josep i Adelina Comas, juliol de 2015)

«*Palaia de reballa*: *Citharus macrolepidotus* (Bloch, 1787), cast. *solleta*, fr. *ci-thare*. En el mercat es venen frescos, normalment barrejats amb altres peixos petits de no tanta qualitat, sobretot quan se n'ha pescat poca quantitat.» (Vilanova i la Geltrú, 1990, p. 43-44)²

c) Sentit col·lectiu i sentit individual

La conclusió respecte a les descripcions anteriors és que, a més de l'accepció 'conjunt de peix petit, pescat al bou o destinat a fregir' (*a*), n'hi ha una altra (*b*) que indica 'una unitat del conjunt' (*Trigla gurnardus*; ant. 'mòllera' (Ayza, 1981, p. 83); *Citharus macrolepidotus* 'classe de clavellada' (Roses)).

L'origen d'aquesta sinècdoque es troba en designacions perifràstiques, com l'esmentada *palaia de reballa*, de Vilanova i la Geltrú, o probablement *peluda raballa* (< **peluda de reballa*) de Peníscola, sintagma que en algun cas pot haver-se reduït al primer element, *pelut* (< **pelut de revalla*) (Sant Feliu de Guíxols).

ÀREA

L'àrea d'aquest mot s'estén, en punts diversos, de Tarragona al Rosselló: Tarragona, Calella de Palafrugell, Palamós, l'Escala, Cadaqués, Barcelona (Gibert,

2. No puc precisar el títol d'aquesta referència bibliogràfica.

1913; Griera, 1923; Griera, 1935-1947; DCVB, 1959; LMP, vol. III, 1985, p. 518 [Palamós, juntament amb *peix barrejat*]).

DOCUMENTACIÓ

1379: «sarda ... mesclada ab galitorta ni ab amploia [‘sardineta jove, anxova’] ni ab altra *ravayla*»; «*vayrats* e tota *ravaylla* grossa» (ap. DECat, vol. VII, p. 31a, 31-33; vol. IX, p. 51b, 32-33).

1389: «Item la *ravalla* als dies dels dits dies de ram la qual sie bona e fresca a coneguda dels dits jurats e mustaçaf, ço és a II diners la lliura» (Sánchez Adell, 1957, p. 268)

c. 1460: llibre de la mostassaferia de Castelló de la Plana (Roca Traver, 1973, p. 105; Casanova, 1983, p. 80)

1907. «Qui vulgui crompar llus y rojet, a 40 sous el kilo, pagell a 36, buldroy y cabotilla a 28, gascons a 20, *raballa* a 12 sous, que vagin a la peixoneria que n’hi traparan. (Communiqué par M. Debat, instituteur à Thuir)» (anònim, 1908, p. 84; Veny, 2014b)

1930. «Poch varen menjar *revalla*» (Caseponce, ap. DCVB)

ETIMOLOGIA

Pocs lingüistes s’han ocupat de l’ètim d’aquest mot. El DCVB no en diu res. Coromines és l’únic que en fa una proposta:

El punt d’arrencada és directament des de RAPUM, -A [nap rodó] (sense -assa [de *rabassa*]) en els següents: *Raball* b. emp. ‘rebrot de la soca de l’alzina o roure’ (AlcM). I d’ací partint de la idea de rebuig orgànic de poc valor: *raballa* ‘barreja de peix menut’ tarrag. (DAg), també ross. (AlcM) (DECat, vol. VII, p. 13a, 22-38) (Segueixen citacions dialectals i antigues de *ravalla*, que he tingut en compte.)

L’inconvenient de la proposta és que el resultat de la -P- llatina del derivat de RAPUM, RAPA ‘nap rodó’, per les arrels grosses i voluminoses d’aquesta hortalissa, hauria de ser **raballa*, però la grafia de la documentació medieval és *ravalla* amb -v- (vg. «Documentació»); per tant, haurem de rebutjar aquest ètim per raons fonètiques, com també semàntiques, car no es veu clara la relació entre la soca de l’arbre o el seu rebrot i la idea de rebuig.

La nostra proposta es basa en la idea de ‘rebuig’ (del peix menut, o de la mescla de peix de no gaire bona qualitat), partint del verb llatí vg. *REFUSARE, derivat de REFUSUS, participi de REFUNDERE ‘vessar, escampar, espargir, liquidar (un sòlid), fondre’l’ (DECat, vol. VII, p. 13a, 22-37; vol. IV, p. 87), ‘reverser, refouler,

rejerer' (Ernout i Meillet, 1985, s. v. FUNDO; per a Ernout i Meillet (1985), s. v. REFUSER, el llatí popular *REFUSARE seria un «croisement des verbes du latin classique RECUSARE et REFUTARE», mentre que considera «moins satisfaisante» la hipòtesi d'una derivació del participi REFUSUS, del qual es poden veure diversos resultats romànics a REW 7164). *REFUSARE (i REFUSU) podia tenir dos tractaments en català:

1) semiculte, amb manteniment de la -F- intervocàlica, potser per consciència de composició amb un primer element *re-* (com en *refer*, *refilar*, etc.): *refusar*, *refús*, però amb possibilitats d'emudir la -s- quan es troba en posició intervocàlica: *refuar* (Montblanc, Tarragona, Mallorca, Menorca; ap. DCVB), i d'inserir-hi una g antihiàtica: *refugar* (Lluçanès, plana de Vic, Barcelona; ap. DCVB, s. v. *refusar*).

2) popular, amb sonorització de la -F- > [-v-] > [-b-]: *rebús* 'rebuig, deixalles d'una cosa (Vall d'Àneu)' (DCVB) < REFUSU (cf. arag. *rebús* 'lo peor, lo más malo' (Andolz)); *rebuar* ant. 'tornar arrera d'una acció; refusar de fer una cosa' (DCVB, s. v. *rebuar*), que el DECat (vol. IV, p. 90b, 53-55) interpreta com a possible contaminació de *rebutjar*, però sense necessitat, al meu parer, de recórrer-hi; *rebugada* 'brossa arremolinada i aturada a un lloc pel corrent d'un xaragall o torrentada (plana de Vic, Pla d'Urgell, Tortosa)' (DCVB); *rabugada* 'pinassa, fullaraca' (Aiguaviva de Bergantes, ALDC, vol. v, mapa 1252); *rebugall* 'residu, la part més dolenta que roman sense vendre o col·locar' (DCVB).

En aquests derivats populars, notem l'emudiment de [-z-] (*rabuar*) com a resultat d'una dissimilació eliminatòria de la seqüència de fonemes [r]...[z], igual que en *roella* per *rosella*, dialectal *bria* per *brisa*, *reïna* per *resina*, etc., i, eventualment, la inserció d'una -g- antihiàtica (*rebugall*, *rebugada*), com ocorre dialectalment (*cuga* per *cua*, *roguella* per *roella*, *agon* per *a on*, etc.). Quant a *rebussaia* (Menorca), *rebussai* (Mallorca) 'rebuig, porgueres' (DCVB), cal interpretar la [s] sorda com un encreuament amb *repussall*, derivat de *repussar*, que el DCVB considera procedent del llatí REPULSARE 'empènyer; colpejar; repel·lir, refusar' (aquests dos darrers del llenguatge militar), mentre que per al DECat és un «horrend i gratuït gallicisme».

No sembla que la proposta del DCVB d'ètim per a aquest mot, *REBUSARE, sigui acceptable.

- *El cas de reballar*

El verb *reballar*, *raballar* 'llançar' no sembla que hagi de tenir relació amb el nostre mot. El DECat el relaciona amb *rebellar/rebel·lar/revitllar*, derivat de REBELLIS 'revoltat', segons Coromines, però que altres han interpretat com a procedent de *ballar* (< BALLARE), de *avallar* (< AD VALLEM) o de VALLUS 'garbell' (DCECH, s. v. *aballar*). Per tant, proposem com a ètim de *revalla* un postverbal de *revallar*,

format sobre *refusar* més el sufix col·lectiu *-alla*, és a dir: *refusalla* > *revusalla* > *revasalla* > *revaalla* > *revalla*, *reballa*.

Es resol així el problema de la *-v-* medieval d'aquest mot i s'explica millor el canvi semàntic. Quant a la vocal de la síl·laba inicial, *a-*, present ja a *ravaylla* dels documents medievals valencians, pot ser resultat d'una assimilació a les vocals centrals següents, una d'elles tònica (com ha passat en variants dialectals com *respall* < *raspall*, *sergantana* < *sargantana*), i que és present en el valencià *ravallar* 'llançar' (DCVB, s. v.) (vg. el paràgraf anterior). Pel que fa al morfema *-alla*, de valor col·lectiu, compareu amb *morralla*, *peixalla*, *menudalla*, i l'occità *refutalha*, amb el mateix significat.

- *El cas de rovalla*

D'acord amb la nostra interpretació, el mot *rovalla* 'joiells que es desfan per fondre'; [cast.] 'deshecho (sic) de joyería' (Aguiló, recollit pel DCVB), més que un derivat de l'àrab (A)RROVA «probablement en el sentit de 'un cert pes de metall brut'», com proposa Coromines (DECat, vol. VII, p. 499a, 21-22), seria una variant fonètica de *ravalla*, amb velarització de la *a* per la labial posterior, i amb un significat de 'rebuig' que lliga amb el concepte.

Probablement tenen relació amb l'ètim proposat els mots llenguadocians «*ravâlio* (ou *vëirou*) de l'allevin, de la blanchaille, du fretin; menu poisson pour peupler un étang ou une riviere» (Abbé de S..., 1756); *ravaio*, *ravallho* «fretin, allevin, blanchaille, poisson de rebut» (Mistral).

Reforcen l'aspecte semàntic els mots llenguadocians *rafatâlio* «terme de jardinier, le rebut des herbages, les menues herbes» (Abbé de S..., 1756), *rafatalh* «objets sans valeur», *rafatilh* «rebut», *rafatum* «rebut» (Alibert, s. v. *rafatejar*); també Mistral, s. v. *rafataio*), tots ells derivats del llatí REFUTARE 'refouler, repousser' (Ernout i Meillet, 1985).³

- *Mots provençals*

Finalment, cal que doni compte d'uns mots provençals dels quals no s'ha donat l'etimologia, que poden tenir relació semàntica amb els que estudiem, però que em desconcerten. La *-n* final em fa pensar en un altre origen: «*ravan*, 'mouton de Piémont, dont la laine est longue et grossière et la chair de mauvaise qualité'; 'Terme de peigneur de chanvre. Pignon. Menus débris de chanvre qui tombent sous le seran et qui ne sont bons qu'à bourrer des fusils, etc.'; *ravan*, 'Rebut. Ce dont on n'a point voulu, ce qu'il y a de plus vil en chaque espèce; menus restes de quelque chose que ce soit'. *L'y a plus que le ravan*: il ne reste plus que le rebut. *Es tout de ravaniho*: ce n'est absolument que des choses de rebut et le rejet des autres» (Avril, 1839).

3. I no relacionat amb *refachar*, com proposa Alibert (1966, s. v. *rafatejar*).

- *Altres ètims*

Podríem tenir en compte altres possibles ètims, però no tenen gaire credibilitat:

a) derivat de *rave* (< llat. RAPHANU), que seria acceptable semànticament des de la idea de «cosa de baixa qualitat» (DCVB), però que no té tradició antiga, i que, a més, hauria donat **ravenalla*.

b) derivat de *raba*, que no és paraula catalana, sinó de la costa cantàbrica (DCECH): cast. *raba* ‘cebo usado por los pescadores, hecho con huevas de bacalao’ (Moliner, 1973).

- *Altres mots*

Vegem ara altres geosinònims esparsos per les costes catalanes.

1) *Morralla*. És el mot més general, de Roses a Alacant, a més de Mallorca i Eivissa (LMP, vol. III, p. 518). A Peníscola:

De la captura aconseguida per les embarcacions, era i és tradició pesquera de donar a cada mariner una ració de peix d’escàs valor, la *morralla*, composta de galeres [= *Squilla mantis*], cabuts [= forcadella, *Anthias antias*], serranos [= serrans, *Serranus cabrilla*], vetes [= cintes, *Cepola rubescens*], mollicó [= moll petit, *Mullus surmuletus* i *Mullus barbatus*], llucet, gitanetes [= *Blennius* sp. pl.], burrets [= gobi de fang, *Gobius paganellus*]..., la qual es destinava al ranxo familiar; tanmateix, com en tenien més del que necessitaven, les dones s’encarregaven de vendre-la pels carrers del poble. Avui dia, a causa de la gran afluència de turistes que visiten el port, venen el peix al voltant de la llotja (Ayza, 1981, p. 170, i també p. 87 i 314).

A Dènia:

Si es tracta de fer brou de peix simplement i no menjar la seua carn s’utilitza la *morralla*, peix molt més econòmic i variat: vetes, boga (*Boops boops*), sorell (*Trachurus trachurus*), peladetes menudes (palaies, *Citharus macrolepidotus*), carancs (‘crancs’), etc. (Cabrera, 1997, p. 117, i també p. 123).

Continua per l’andalús (LMP). Es tracta d’un derivat de *morro*, amb el sufix col·lectiu *-alla* (< ALIA); amb valor despectiu, aplicat també a persones; per al sufix *-alla*, vg. semblantment *peixalla* (Arenys de Mar) i *menudalla* (Cullera) (LMP).

2) *Petoia/patoia* (Tarragona, ‘cria de l’amploia o de la sardina petita’; Griera, 1923, p. 62-63), *patum* (Sant Feliu de Guíxols, ‘tota casta de peix petit’; Griera, 1923, p. 63; Costa Brava, Rico, 2006). Coromines considera el primer un «encreuament de *amploia* (anxova) amb *petita*» (DECat, vol. VI, p. 346a, 27-28) i *patum*, un derivat «col·lectiu pejoratiu de *pata* (o de *pota*), amb la vocal dissimilada, pròpiament ‘massa de potes’ ‘conjunt de menudalla, de pota sense valor’, d’acord

amb la figura de la “mula guita” (DAg), protagonista de la comparsa berguedana a qui com a guita exageren les potes: el gènere femení s’explica per dissimilació de *lo patum* o simplement pel fet de representar una mula i de ser ravalla, accs. des de les quals degué partir l’acc. figurada» (DECat, vol. VI, p. 759a, 18-26).⁴ Creiem més aviat que es tracta d’un derivat de *pot* ‘llavi’ amb el sufix col·lectiu *-um*, *potum*, esdevingut *petum* per centralització de [o] > [ə], com *potó* > *petó*, *clotell* > *clatell*, potser *potau* > *patau*, etc. (Veny, 1999), mentre que, en el primer cas, si *potoi* > *petoi*, amb el sufix diminutiu *-oi*, té el problema del femení, podríem admetre la influència de *amplioia*. La relació amb *pata* o *pota* costa de creure: on són les cames dels peixos? En canvi, els llavis, els musells, els morros, sí que són visibles, la massa dels quals pot contrastar amb la resta del seu cos (cf. *morralla*).⁵ Cal tenir en compte els mots llenguadocians *poutilho* «fretin de poisson, blanchaille», *poutino* «fretin»; «petite sardine très jeune», derivats de *potó* (Mistral).

3) *Peixalla* (Badalona, Vilanova i la Geltrú, LMP, vol. 3, p. 518) és un derivat de *peix* amb el mateix sufix col·lectiu, *-alla*, de la mateixa manera que *menudalla* s’ha format sobre *menut* (vg. *peix minut*); cf. occità *peissalha* (Alibert), *peissaio*, *peissalho* (Mistral).

Peix minut (Badalona, Vilanova i la Geltrú, LMP; Argelers [Manent]) s’ha format sobre la idea de petitesa, com *peixetó* (Menorca, LMP), que és un doble diminutiu però amb caràcter també col·lectiu (un *peixetó* ‘un peix petit’ → hem pescat *peixetó* ‘hem pescat un munt de peix petit’). Documentació:

1324. «*Peix minut* de bolix, la liura de XII onces I diner» (*El Archivo*, I, 1886-1887, p. 366-367).

1409. «*Peix minut*, acceptat megenca e bequarut, que sia de exavega ho de bolig» (Guix, 1963).

La mateixa motivació es troba en *peixi minuti* (Ruyra, ap. DCVB; Vergés Pauli «morralla, peixi minuti com barbs, tenques, anguiles que pareixen fidevets», ap. DECat, vol. v, p. 803b, 11-13), pres de l’italià *pesci minuti* «minutaglia del pescato» (Gomez Gane, 2012, p. 127).

Peix barrejat (Palamós) al·ludeix a la idea de mescla d’espècies (cf. portuguès *mestura*, ap. LMP).

4) *Morulla* (el Port de Borriana, LMP; Tarragona, Tortosa, Vinaròs, DCVB; l’Ametlla [Massip]) és un derivat de *moro* (< MAURU) amb el sufix despectiu *-ull* (< UCULU), com *casull*, *aiguarull*. No em convenç el suggeriment de Coromines: «que vingui d’aquest radical ictionímic [mòllera] el nom de la morulla, on tenim

4. Pel que fa a l’origen de la *patum* berguedana, crec més aviat, amb col·legues com Joan Martí i Castell i Joan Miralles, que es tracta d’un mot onomatopèic.

5. A Mallorca he sentit sovint «veure-hi més que un covo d’alatxa» («tenir més ull que un covo d’alatxa», DCVB) ‘veure-hi molt bé’, metàfora referida a una part especialment visible del cos del peix.

les mateixes consonants *r-ll* que en *mòllera*, si bé en ordre invers» (DECat, vol. v, p. 754a, 14-17).

5) *Provea* només figura recollit per al valencià dins Alegret (1987, p. 228) ‘pesca de subsistència’, i seria una variant de *provesa* < *probesa*, derivat de *probe*, amb una dissimilació de labials [*p...b*] > [*p...v*], com passa en tarragoní (Veny, 2002b, p. 34).

6) *Pelut*, per metonímia (a partir de **pelut de revalla*), en alguns punts pot ser sinònim de *revalla*, pel predomini d’aquella espècie en el conjunt de peixos:

L’origen de la reballa és aquella pesca de subsistència o part de la captura que es reservava la tripulació per al consum familiar. D’aquí ve que en algunes bandes del País Valencià se la conegui amb el nom de *provea*, junt amb *morralla* i *pelut* (Alegret, 1987, p. 228).

Cal descartar, com a motivació, la dimensió del peix, per la seva condició juvenil (cf. *pelut* ‘recluta, soldat novell’, DCVB). Griera (1923, p. 64) diu que l’espècie «té dos additaments llargaruts sota les ganyes que, tal vegada, hagin donat origen al seu nom»; però em sembla una motivació més encertada la de Duran (II, 2010, 267): «per la impressió que produeix al tacte les puntetes de les seves nombroses i menudes escates ctenoides». Cf. *pelut* també ‘varietat de trígclid’ (*Trigla gurnardus*, *Trigla cavillone*) (DCVB).

7) *Frasca* (estany de Canet; informació de Valls, 1995) s’hauria format a partir de «cosa de poc valor» (< ‘branquetes’ [DCVB]), d’etimologia incerta (DECat, vol. iv, p. 169b).

- *Altres*

Xerpò, recollit a l’Escala, al costat de *morralla* (LMP, vol. III, p. 518), ha de ser una variant palatalitzada de *serpó*, diminutiu de *serp*, per designar l’estat juvenil de diverses espècies de serpentiniformes.

Gurrama: «Això és *gurrama*, *peixi minuti* ... Són criatures i nosaltres hem d’anar per veis» (Ruyra, *Pinya de rosa*, I, p. 25, ap. DCVB, s. v. *gurrama*). No és segur que aquest mot s’hagi lexicalitzat com a equivalent de ‘morralla’; en tot cas, com a ‘conjunt d’animals petits’ pot ser una variant de *borrama*, no enregistrat als diccionaris però que he sentit en una cançó popular («Quan sa *borrama* caigué...», referit a un arbre), derivat col·lectiu de *borra* ‘residus petits’, ‘plometes petites’, ‘pilotets de pelussa’ (DCVB), que explicaria el canvi semàntic, mentre que el canvi fonètic *b[u]rrama* > *gurrama* obeiria a l’equivalència acústica *b = g* (cf. Veny, 1989).

CONCLUSIONS

He presentat una nova proposta etimològica de *revalla* ‘morralla’ (< **refusa-lla*) fonamentada en l’evolució fonètica i la motivació semàntica i morfològica; he comprovat com aquest mot podia passar eventualment del valor col·lectiu al valor individual, designador d’una sola espècie, i he proposat que *rovalla* ‘rebuig de joieria’ n’era una variant (i no de *arrova*).

Quant als geosinònims, he donat a conèixer mots desconeguts, com *provea* i *patum*; he proposat noves etimologies per a *morulla* (derivat pejoratiu de *moro*), així com per a *petoia/patum*, que hem filiat a *pot* ‘llavi’, i no a *pota* o *pata*.

JOAN VENY
Secció Filològica
Institut d’Estudis Catalans
Universitat de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABBÉ DE, S... (1756). *Dictionnaire languedocien-français, français-languedocien*. Nîmes: Michel Gaude.
- Aguiló Dicc. = AGUILÓ, Marian (1915-1931). *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- ALDC = VENY, Joan; PONS I GRIERA, Lúdia (2001-2016). *Atles lingüístic del domini català*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- ALEGRET, Joan-Lluís (1987). *Els armelladers de Palamós: Una aproximació a la flota artesanal des de l’antropologia marítima*. Girona: Diputació de Girona.
- ALIBERT, Louis (1966). *Dictionnaire occitan-français*. Tolosa: Institut d’Études Occitanes.
- ANDOLZ, Rafael (1977). *Diccionario aragonés*. Saragossa: Librería General.
- Anònim = «La langue catalane populaire en Roussillon» (1908). *Revue Catalane*, núm. 15, p. 78-87.
- AVRIL, Joseph-Toussaint (1839). *Dictionnaire occitan-français*. Apt.
- AYZA, Alfred (1981). *El món mariner de Peníscola: Paraules i coses*. València: Universitat de València: Diputació Provincial de Castelló.
- BOTET, Renat (1997). *Vocabulari específic rossellonès*. Perpinyà: El Trabucaire.
- CABRERA, María Rosario (1997). *El món mariner a Dénia*. Alacant: Institut de Cultura Juan Gil-Albert.
- CAMPS, Christian; BOTET, Renat (2013). *Diccionari nord català = Dictionnaire nord catalan*. Canet: Trabucaire.
- CANYAMERES, Ferran (1983). *Diccionari de marina*. Barcelona: Pòrtic.
- CASANOVA, Emili (1983). «El dret local valencià i la història de la llengua catalana». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 2, p. 73-83.
- DCECH = COROMINAS, Joan; PASCUAL, José Antonio. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Madrid: Gredos.

- DCVB = ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1930-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca.
- DECat = COROMINES, Joan (1980-2001). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial: Caixa de Pensions La Caixa.
- DLPC = ACADEMIA DAS CIÊNCIAS DE LISBOA (2001). *Diccionário da língua portuguesa contemporânea*. Lisboa: Verbo.
- DP = *Diccionari de pesca* (2011). Palma: Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori: Universitat de les Illes Balears.
- DURAN, Miquel (2010). *Noms i descripcions dels peixos de la mar catalana*. Vol. II: *Osteïctis*. Palma: Moll.
- ERNOU, Alfred; MEILLET, Antoine (1985). *Dictionnaire étymologique de la langue latine: Histoire des mots*. París: Klincksieck.
- ESCUDERO, Jean-Paul; CAILÀ GUITART, Montserrat (2014). *Els noms de Tellet*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- GIBERT, Agustí Maria (1913). *Fauna ictiològica de Catalunya*. Barcelona.
- GOMEZ GANE, Yorick (2012). *Gli italianismi nel catalano: Dizionario storico-etimologico*. Roma: Aracne.
- GRIERA, Antoni (1923). «Els noms dels peixos dels mars i rius de Catalunya». *Butlletí de Dialectologia Catalana*, núm. 11, p. 33-79.
- (1935-1947). *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular a Catalunya*. Barcelona: Polígrafa.
- GUIX SUGRANYES, Josep M. (1963). *El «Llibre de la cadena» de Reus: Règim jurídic de la vila en l'edat mitjana*. Vol. II: *Transcripció i glossari*. Reus: Associació de Estudios Reusenses.
- LMP = ALVAR, Manuel (coord.) (1985-1989). *Léxico de los marineros peninsulares*. Madrid: Arco. 4 v.
- MANENT, Hélène (1972). *Le dialecte d'Argelès-sur-Mer et le langage des pêcheurs*. Tesi doctoral. Montpellier: Université Paul Valéry - Montpellier III.
- MISTRAL, Frédéric (1878-1886). *Lou Tresor dòu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français*. Aix-en-Provence: Veuve Remondet-Aubin.
- MOLINER, María (1973). *Diccionario de uso del español*. Madrid: Gredos.
- PLAJA GÜELL, Antoni (1956-1958). «Peixos de la Costa Brava». *Proa* [Palamós].
- REW = MEYER-LÜBKE, WILHELM (1935). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. 3a ed. Heidelberg.
- ROCA TRAVER, F. (1973). *El Mustaçaf de Castelló y el «Llibre de la Mustaçaffia»*. Castelló de la Plana: Sociedad Castellonense de Cultura.
- SÁNCHEZ ADELL, J. (1957). «La pesca en el Castellón medieval». *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, núm. 23, p. 264-271.
- VENY, Joan (1979). «Sobre els castellanismes del rossellonès». A: *Hommage à Jean Séguy*. Vol. II. Tolosa, p. 401-438. [Reproduït a: *Estudis de geolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1978, p. 155-201]
- (1980). «Sobre els occitanismes del rossellonès». A: BRUGUERA, Jordi; MASSOT I MUNTANER, Josep (ed.). *Actes del V Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Andorra, 1-6 d'octubre de 1979)*. Barcelona, p. 441-494.
- (1989). «L'equivalència acústica B = G en català: Els casos de *bolera*ny 'remolc' i *boixac* 'galdiró'». A: *Miscel·lània Joan Bastardas 1* (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 18), p. 101-127. [Reproduït a: *Llengua i entorn natural*. Barcelona: Edicions 62, 2001, p. 94-131]

- VENY, Joan (1999). «La centralització de [o] àtona en català». *Catalan Review*, vol. 13, núm. 1-2: *Homage volume for Professor Joseph Gulsoy*, p. 225-253.
- (2002a). «La interferència occitana en l'obra epidemiològica d'Antoni Girauld». A: AURNAGUE, Michel; ROCHÉ, Michel (ed.). *Hommage à Jacques Allières*. Vol. II: *Romania sans frontières*. Anglet: Atlantica, p. 637-651.
- (2002b [1978]). *Els parlars catalans: (Síntesi de dialectologia)*. Mallorca: Moll.
- (2007). «San(t) Antoni / Sen(t) Antoni». A: *Homenatge a Joseph Gulsoy 3* (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 55), p. 215-239. [Reproduït a: *Per una història diatòpica de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009, p. 114-128]
- (2014a). «L'empremta occitana en català». Col·loqui d'Estudis Occitans. Lleida. [En premsa]
- (2014b). «Ichtyonymes roussillonnais: entre l'identité et l'interférence». A: CUGNO, Federica; MANTOVANI, Laura; RIVOIRA, Matteo; SPECCHIA, Maria Sabrina (ed.). *Studi linguistici in onore di Lorenzo Massobrio*. Torí: Istituto dell'Atlante Linguistico Italiano, p. 1075-1083.
- (2016). «Motivations sémantiques du *Cepola rubescens*: le cas du catalan *metge*». A: VULETIC, Nikola; ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso; GARGALLO, José Enrique (ed.). *Mari romanzi, mari del contatto: lessico e paremiologia*. Zadar: Sveuciliste u Zadru, p. 73-85.